

Rökfri och alkoholfri före och efter operation

Bakgrund

Region Kalmar län har arbetat med rökfri operation sedan år 2010 och alkoholfri operation sedan år 2019. Inom Sydöstra sjukvårdsregionen (Region Jönköpings län, Region Kalmar län och Region Östergötland) finns en samverkan sedan år 2018 kring arbetet med rök- och alkoholfri före och efter operation. Det är viktigt att arbetssätt och remissmallar så långt det är möjligt överensstämmer då patienter remitteras och opereras över länsgränserna inom Sydöstra sjukvårdsregionen.

Syfte

Det övergripande syftet med införandet av rökfri och alkoholfri före och efter operation är att minska risken för komplikationer för patienten i samband med operation.

Berörd verksamhet

Rutinen gäller all vårdpersonal som kommer i kontakt med patienter före och efter operation. Rutinen avser såväl planerade som akuta operationer, oavsett ingreppets omfattning.

Ansvar

Hälso- och sjukvårdsdirektör
Planeringsdirektör

Rutin

Bakgrund

Rökare och personer med riskbruk av alkohol har en ökad risk att drabbas av bland annat blödningar, sårläkningsproblem, infektioner och lungkomplikationer efter en operation. Om patienten är rökfri och alkoholfri före och efter operationen medverkar patienten till att skapa de bästa förutsättningarna för operationen. Detta minskar risken för komplikationer och förkortar vårdtiden samtidigt som det minskar lidandet för patienten. Det bidrar också till att patienten kan få en ökad medvetenhet om hur levnadsvanor påverkar hälsan.

Evidens¹

Rökfrihet 4-8 veckor före och efter operation har visats eliminera, eller starkt minska, risken för komplikationer. Enbart reducerad rökning har ingen påvisad effekt. Nikotin har en kärlsammandragande effekt och därför är det alltid bäst att sluta med alla sorters tobaks- och nikotinprodukter i samband med operation.

¹ Svenska Läkaresällskapet. Stark för kirurgi, stark för livet. Evidensläget beträffande postoperativa komplikationer relaterade till rökning och alkohol. <https://www.sls.se/halsa--sjukvard/levnadsvanor/operation/stark-for-kirurgi--stark-for-livet/>

Vid riskbruk eller missbruk av alkohol föreligger en klart förhöjd risk att drabbas av komplikationer i samband med operation. Även en alkoholkonsumtion under riskbruksnivå kan ge negativa organeffekter vid operation. Därför rekommenderas alkoholuppehåll under minst fyra veckor före och fyra veckor efter operation.

Rekommendation och åtgärder

Vid planerad operation som bedöms kunna anstå ställs krav på att vara rökfri under minst fyra veckor före och fyra veckor efter operation. Vid riskbruk eller beroende av alkohol ställs krav på åtgärd (exempelvis rådgivande samtal, DV122) för att kunna vara alkoholfri minst fyra veckor före och fyra veckor efter operation.

Om patienten inte kan eller vill vara rökfri och/eller alkoholfri före och efter planerad operation beslutar opererande läkare om skäl för undantag föreligger utifrån en risk-nyttabedömning.

Vid akut operation eller operation som inte bedöms kunna anstå är rekommendationen att vara rökfri och alkoholfri så länge som möjligt innan samt efter operationen.

Inför operation ska patienten alltid:

- Tillfrågas om rök- och alkoholvanor
- Informeras om vinsterna med att vara rökfri och alkoholfri inför och efter operation
- Vid behov erbjudas stöd och behandling enligt nedan:

Rökning

- Remiss till tobaksavvänjning på hälsocentral eller annan enhet för att få kvalificerat rådgivande samtal (DV113) med eventuellt tillägg av nikotinläkemedel och/eller läkemedel för tobaksavvänjning
- Patienter som önskar bli rökfria på egen hand informeras om digitalt stöd på 1177.se samt Sluta-röka-linjen (020-84 00 00, www.slutarokalinjen.se)

Alkohol

- **Personer med riskbruk** ska erbjudas rådgivande samtal (DV122) och rekommenderas alkoholuppehåll inför och efter operation
- **Personer med riskbruk som utvecklat alkoholberoende** ska erbjudas kvalificerat rådgivande samtal (DV123) med eventuellt tillägg av alkoholläkemedel samt rekommenderas alkoholuppehåll inför och efter operation
- **Personer med lägre alkoholkonsumtion**, under riskbruksgränsen 10 standardglas/vecka, ska informeras om att det inte finns någon känd gräns för riskfritt alkoholintag och att man därför rekommenderar alkoholuppehåll inför och efter operation

Remitterande enhets ansvar

- Fråga patienter som ska remitteras för operation om rök- och alkoholvanor
- Samtala om vinsterna med att vara rök- och alkoholfri minst fyra veckor före och fyra veckor efter operation
- Dokumentera eventuellt behov av stöd/åtgärd i Cosmic

Rökning

- Initiera kontakt med tobaksavvänjare på egen eller annan enhet
- I remiss till opererande enhet ska det framgå att patienten är rökare och att kontakt med tobaksavvänjare är initierad

Alkohol

- Vid behov, ge rådgivande samtal (DV122) eller initiera stöd på annan enhet
- I remiss till opererande enhet ska det framgå att patienten är i behov av stöd för att bli alkoholfri/göra uppehåll med alkohol och att stöd är initierat

Opererande enhets ansvar

- Fråga patienter som ska opereras om rök- och alkoholvanor samt om stöd och behandling har påbörjats
- Samtala om vinsterna med att vara rökfri och alkoholfri minst fyra veckor före och fyra veckor efter operation

Om det i inkommande remiss framkommer att livsstilsförändring **inte** är påbörjad:

- Initiera stöd och behandling
- Skicka remiss till tobaksavvänjare och/eller alkoholbehandlare (alternativt ge rådgivande samtal (DV122) eller annat stöd).
- Patienten informeras om att hen har eget ansvar att uppnå rök- och alkoholfrihet minst fyra veckor innan faktiskt operationsdatum och meddela opererande enhet när detta har uppnåtts. Beakta att bruten överenskommelse om rök- alkoholfrihet kan leda till att operationen ställs in.

Utförare av tobaksavvänjning eller stöd kring alkohol

Vid initierad kontakt/inkommande remiss för tobaksavvänjning eller stöd kring alkohol:

- Patienten kontaktas inom två veckor för upplägg av tobaksavvänjning eller stöd kring alkohol
- Dokumentera åtgärd (exempelvis kvalificerat rådgivande samtal, DV113/DV123)
- Informera om patientens egenansvar att meddela opererande enhet när minst fyra veckors rökfrihet uppnåtts och/eller när stöd kring alkohol har givits

Patientens egenansvar

- Att vara rökfri och alkoholfri minst fyra veckor före och fyra veckor efter operation
- Meddela opererande enhet när detta har uppnåtts

Ändringshistorik

Datum	Ändring	Utförd av
2010-04-01	Tobaksfri inför operation beslutades	Förvaltningschef vid hälso- och sjukvårdsförvaltningen och Sofia Barakat, enhetschef Folkhälsa och Hälsoval
2019-02-11	Beslut om att införa "rökfri och alkoholfri före och efter operation" inom SÖSR (Sydöstra sjukvårdsregionen)	Regionsjukvårdsledningen (RSL)
2024-09-01	Förtydliganden av text samt mindre uppdateringar såsom borttagande av rekommendation av appen "Rökfri" (ej längre i bruk), riktlinjer och evidens avseende nya nikotinprodukter m.m.	Folkhälsoutvecklare, Regionala utvecklingsförvaltningen (RUF) RAG Tobak (SÖSR)